

De earningsstrippingmaatregel en het draagkrachtbeginsel

Bachelor thesis Fiscale economie

Tilburg University

Tilburg School of Economics & Management

Naam:	Jens Duizer
Studie:	Bachelor Fiscale economie
ANR:	u889651
SNR:	2015396
Datum:	6 mei 2020
Examencommissie:	F.J. Elsweier M.J. van Hulten

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Motivering van de keuze van het onderwerp	4
1.3 Probleemstelling.....	5
1.4 Verantwoording van de opzet.....	5
H.2 Implementatie en ratio van de earningsstrippingmaatregel.....	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Implementatie	7
2.3 Ratio	8
2.4 Tussenconclusie.....	8
H.3 Toetsingskader draagkrachtbeginsel en rechtvaardigheid.....	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Draagkrachtbeginsel.....	10
3.3 Rechtvaardigheid.....	11
3.4 Tussenconclusie.....	11
Hoofdstuk 4. De earningsstrippingmaatregel en het draagkrachtbeginsel	13
4.1 Inleiding	13
4.2 De earningsstrippingmaatregel als antimisbruikbepaling.....	13
4.3 De procyclische werking	14
4.4 De innovatiebox.....	15
4.5 Dubbele belastingheffing	16
4.6 De systematiek van het rentesaldo	16
4.6.1 Verplichting om aftrekrumte volledig te benutten	16
4.6.2 Het renteminimum	16
4.7 Handel in rentelichamen	18
4.8 Tussenconclusie.....	19
Hoofdstuk 5. De earningsstrippingmaatregel in Duitsland	21
5.1 Inleiding	21
5.2 Inbreuk in draagkrachtbeginsel?	21
5.3 De earningsstrippingmaatregel en de crisis	22
5.4 Tussenconclusie.....	23
Hoofdstuk 6. Conclusie.....	24
Hoofdstuk 7. Literatuurlijst	26

Lijst met afkortingen

Afkorting	Betekenis
ATAD1	Anti-Tax Avoidance Directive 1
BEPS	Base Erosion and Profit Shifting
E.a.	En andere
EBITDA	Earnings Before Interest, Taxes, Deprecation and Appreciation
EU	Europese Unie
FM	Fiscale monografieën
MBB	Maandblad Belasting Beschouwingen
MKB	Midden- en kleinbedrijf
NDFR	Nederlandse Documentatie Fiscaal Recht
NOB	Nederlandse Orde van Belastingadviseurs
NOS	Nederlandse Omroep Stichting
NTFR	Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
Par.	Paragraaf
PPS	Publiek Private Samenwerking
P.	Pagina
TFO	Tijdschrift Fiscaal Ondernemingsrecht
VGFC	Vastgoed Fiscaal & Civiel
V-N	Vakstudie-Nieuws
Vpb	Vennootschapsbelasting
Wet Vpb 1969	Wet op de vennootschapsbelasting 1969
WFR	Weekblad Fiscaal Recht
WOZ	Waardering onroerende zaken

Hoofstuk 1. Inleiding

1.1 Inleiding

“Nederland is een belastingparadijs”. Zo luidde de kop van een artikel verschenen op 26 maart 2019 op de NOS.¹ Een primeur dat het Europees parlement een EU-land als belastingparadijs aanmerkte. Naast Nederland benoemde het parlement ook Luxemburg, Malta, Cyprus en Ierland als belastingparadijs. De EU-lidstaten komen al een aantal jaar eerder, namelijk op 12 juli 2016 met een Richtlijn tot vaststelling van regels om belastingontwijkingspraktijken te bestrijden. Deze ATAD1-Richtlijn heeft als doel om te waarborgen dat er belasting wordt betaald waar waarde en winsten worden gegenereerd.² Als maatregel tegen belastingontwijking is onder andere een generieke renteaftrekbeperking geïntroduceerd. Per 1 januari 2019 is de renteaftrekbeperking in de vorm van de earningsstrippingmaatregel ingevoerd in artikel 15b Wet Vpb 1969. Deze regeling is dus voor het eerst van toepassing op boekjaren die aanvangen op of na die datum.³

De earningsstrippingmaatregel houdt in dat het saldo aan renten niet in aftrek komt voor zover dat meer dan 30% van de gecorrigeerde winst of meer dan € 1 miljoen bedraagt. Hierbij geldt: het is het een of het ander.⁴ Met het saldo aan renten wordt het verschil tussen de rentelasten ter zake van schulden en de rentebaten ter zake van vorderingen bedoeld. De hoogte van de EBITDA wordt gehanteerd bij de berekening van de gecorrigeerde winst. De rente die in een jaar niet van de winst afgetrokken kan worden, kan onbeperkt worden voortgewenteld naar volgende jaren.

1.2 Motivering van de keuze van het onderwerp

Mijn keuze voor het behandelen van de earningsstrippingmaatregel komt voort uit een interesse voor de vennootschapsbelasting. Nadat ik in de collegebanken over de earningsstrippingmaatregel had gehoord bij het vak vennootschapsbelasting wilde ik er graag meer over weten. De earningsstrippingmaatregel is per 1 januari 2019 ingevoerd in Nederland en daarmee een nieuwe regeling. Dat maakt het analyseren van deze regeling naar mijn mening interessant.

---

¹ NOS, ‘Nederland is een belastingparadijs’, nos.nl/artikel/2277661-nederland-is-een-belastingparadijs.html, geraadpleegd op 24 februari 2020.

² Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

³ Kamerstukken II 2018/19, 35030, 3, p. 14.

⁴ Kamerstukken II 2018/19, 35030, 3, p. 12.

1.3 Probleemstelling

In deze thesis zal de earningsstrippingmaatregel nader bekeken worden in het licht van het draagkrachtbeginsel. De probleemstelling luidt:

In hoeverre wordt het draagkrachtbeginsel door de invoering van de robuuste earningsstrippingmaatregel geschonden en zijn hier verbeteringen aan te brengen?

De Nederlandse implementatie van de earningsstrippingmaatregel wordt getoetst aan het draagkrachtbeginsel. Er wordt getracht een oordeel te vellen of de earningsstrippingmaatregel in lijn is met het draagkrachtbeginsel. Waar mogelijk benoem ik verbeteringen. Naar mijn mening is er sprake van een verbetering in een situatie waar een wijziging tot gevolg heeft dat de maatregel meer in lijn is met het draagkrachtbeginsel. Deze verbeteringen zijn zodoende gericht op het minimaliseren van de schending van het draagkrachtbeginsel.

De deelvragen luiden als volgt (per hoofdstuk aangegeven):

Hoofdstuk 2:

- Hoe is de robuuste implementatie van de earningsstrippingmaatregel vormgegeven in Nederland?

Hoofdstuk 3:

- Wat houdt het draagkrachtbeginsel in met betrekking tot de vennootschapsbelasting?

Hoofdstuk 4:

- Op welke punten is de earningsstrippingmaatregel niet in lijn met het draagkrachtbeginsel?

- Zijn er verbeteringen met betrekking tot schending van het draagkrachtbeginsel?

Hoofdstuk 5:

- Hoe gaat Duitsland om met de earningsstrippingmaatregel en het draagkrachtbeginsel en wat kan Nederland hiervan leren?

Bij hoofdstuk 5 behoort enige toelichting. In dit hoofdstuk ga ik niet in op de verschillen tussen de Duitse en de Nederlandse implementatie. In plaats daarvan worden belangrijke leerpunten voor Nederland op basis van de ervaringen in Duitsland met de maatregel genoemd. Daarmee wordt een vollediger weergave beoogd van de verbeteringen van de maatregel met betrekking tot het minimaliseren van de schending van het draagkrachtbeginsel.

1.4 Verantwoording van de opzet

Ten eerste ga ik in op de implementatie van de earningsstrippingmaatregel in Nederland. Ten tweede volgt een gedeelte over de betekenis van het draagkrachtbeginsel binnen de vennootschapsbelasting. Daarnaast komt het totaalwinstbeginsel aan de orde. In hoofdstuk vier wordt de earningsstrippingmaatregel getoetst aan het draagkrachtbeginsel. Per paragraaf wordt een onderwerp behandeld. Waar de maatregel niet in lijn is met het draagkrachtbeginsel, worden direct eventuele

verbeteringen genoemd. Deze verbeteringen zijn gericht op het minimaliseren van de schending van het draagkrachtbeginsel. Vervolgens wordt er ingegaan op invoering van de earningsstrippingmaatregel in Duitsland. Hier wordt voornamelijk gekeken naar de leerpunten van de ervaringen die Duitsland heeft met de maatregel. Het zesde hoofdstuk bevat een conclusie waarbij een zo volledig mogelijk antwoord op de probleemstelling wordt gegeven. Ten slotte bevat het laatste hoofdstuk de literatuurlijst.

H.2 Implementatie en ratio van de earningsstrippingmaatregel

2.1 Inleiding

Net zoals alle andere Europese lidstaten was Nederland verplicht om op grond van de ATAD1-Richtlijn uit 2016 een implementatie van de earningsstrippingmaatregel in te voeren.⁵ Dit hoofdstuk beschrijft ten eerste deze implementatie op grond van de Richtlijn. Er worden een aantal opvallende keuzes van het kabinet benoemd. Daarnaast is beschreven wat de ratio is, dus welke bedoeling het kabinet had met deze implementatie.

2.2 Implementatie

Zoals al in de inleiding genoemd is de ATAD1-Richtlijn in 2016 door de Raad van de Europese Unie bekendgemaakt. Hierin zijn een aantal voorwaarden beschreven waaraan de lidstaten bij de implementatie van de earningsstrippingmaatregel moesten voldoen. Lidstaten hadden de vrijheid om de implementatie strenger vorm te geven. Zo heeft Nederland gekozen voor € 1 miljoen aan vrije aftrekrimte, terwijl in de Richtlijn maximaal € 3 miljoen was voorgeschreven.⁶ Dit is duidelijk een strengere implementatie dan wat de Richtlijn aangaf.

Daarnaast zijn er veel uitzonderingen die de Richtlijn wel toestaat niet opgenomen in de earningsstrippingmaatregel, zoals een groepsuitzondering of een uitzondering voor op zichzelf staande entiteiten. Er geldt slechts een uitzondering voor bestaande PPS-projecten.⁷ Voor een volledig overzicht van de wel en niet opgenomen uitzonderingen verwijst ik naar de *Cursus belastingrecht* (Studenteneditie 2019-2020) pagina 804.⁸

Een ander opvallend punt was dat het renteminimum geen eis was in de Richtlijn.⁹ Deze is wel ingevoerd in de Nederlandse implementatie. In artikel 15b lid 2 tweede volzin Wet Vpb 1969 is opgenomen dat het saldo aan renten tenminste nihil bedraagt. Dit levert ten aanzien van het draagkrachtbeginsel problematiek op. In paragraaf 2.8 ga ik hier uitgebreid op in.

Zoals al genoemd heeft het kabinet gekozen voor een robuuste implementatie van de earningsstrippingmaatregel.¹⁰ Met robuust wordt bedoeld dat het kabinet heeft gekozen voor een

---

⁵ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

⁶ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

⁷ G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 804-805.

⁸ G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 804-805.

⁹ B. Suvaal, 'Het renteminimum van de earningsstrippingmaatregel', *NFR* 2018/9, par 3.1.

¹⁰ Kamerstukken II 2018/19, 35030, 3, p. 9.

strengere implementatie dan die op basis van de minimumstandaarden in de ATAD1-richtlijn is geformuleerd.¹¹

2.3 Ratio

De invoering van de ATAD1-Richtlijn is in de eerste plaats bedoeld om belastingontwijking te bestrijden. In deze Richtlijn zijn concrete aanbevelingen opgesteld in het kader van het initiatief van de OESO ter bestrijding van grondslaguitholling en winstverschuiving (BEPS).¹² De earningsstrippingmaatregel speelt een belangrijke rol met het doel om te waarborgen dat er belasting wordt betaald waar waarden en winsten worden gegenereerd.¹³ Door het beperken van renteaftrek voorkomt de maatregel dat bedrijven hun winsten kunnen wegsluizen naar landen met een lager belastingtarief.

Uit de brief van de staatssecretaris van 13 december 2019 blijkt dat de earningsstrippingmaatregel aanzienlijk strenger is vormgegeven met als doel om een meer gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen.¹⁴ Het is het aantrekkelijker om te financieren met vreemd vermogen, aangezien de rente aftrekbaar is van de winst. De earningsstrippingmaatregel is bedoeld om deze aftrekbaarheid van rente te beperken, waardoor de behandeling van eigen vermogen en vreemd vermogen minder verschillen. Om dit doel te behalen achtte het kabinet het nodig om een robuuste implementatie in te voeren.¹⁵

In de literatuur is echter kritiek of dit doel in de praktijk wel gehaald wordt. Zo vindt Stevens het streven naar meer gelijkheid van eigen en vreemd vermogen aan de hand van de strenge implementatie niet overtuigend.¹⁶ De reden is dat het kabinet niet consistent is met het bereiken van gelijkheid, aangezien de rentekosten, die in aftrek worden beperkt, niet worden vrijgesteld. Bovendien geldt de meer gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen niet als het rentesaldo onder de grens blijft van € 1 miljoen of 30% van de gecorrigeerde winst blijft.¹⁷ Veel bedrijven uit het MKB worden hierdoor niet geraakt.

2.4 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is beschreven dat het kabinet heeft gekozen voor een robuuste implementatie. De earningsstrippingmaatregel is aanzienlijk strenger vormgegeven dan de minimumstandaarden

---

¹¹ M.J.A.M. van Gijlswijk, 'Earningsstrippingmaatregel en de gevolgen voor de vastgoedsector', *NDFR, VGFC* 2018/6-04.

¹² Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

¹³ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

¹⁴ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 13 december 2019, *schriftelijke beantwoording vragen over de fiscale behandeling van woningcorporaties in de earningsstrippingmaatregel*, 2019-0000213592.

¹⁵ Kamerstukken II 2018/19, 35030, 3, p. 11.

¹⁶ S.A. Stevens, 'Implementatie van de earningsstrippingmaatregel', *TFO* 2019/161.2.

¹⁷ F.J. Elswier e.a., *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 831.

uitgewerkt in de Richtlijn. Het kabinet wil hiermee een meer gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen bewerkstelligen. In de literatuur komt naar voren dat de effectiviteit van dit doel in de praktijk nog moet blijken. Het voornaamste doel van de ATAD1-richtlijn is echter om belastingontwijking tegen te gaan. De earningsstrippingmaatregel levert hierin een belangrijke rol, aangezien deze waarborgt dat de waarde en winsten belast worden waar deze zijn gegeneerd.

H.3 Toetsingskader draagkrachtbeginsel en rechtvaardigheid

3.1 Inleiding

De sterkte schouders dragen de zwaarste lasten. Op deze manier zou het draagkrachtbeginsel gedefinieerd kunnen worden. Dit beginsel heeft een dominante plaats binnen de belastingheffing en speelt voornamelijk een rol in de sfeer van de inkomstenbelasting. Voor de loon- en inkomstenbelasting is het draagkrachtbeginsel zelfs profielbepalend.¹⁸ Dat komt tot uiting in een progressief tarief. Maar hoe komt het draagkrachtbeginsel tot uiting in de vennootschapsbelasting? In dit hoofdstuk wordt hier op ingegaan. Daarnaast wordt het begrip rechtvaardigheid kort gedefinieerd.

3.2 Draagkrachtbeginsel

Binnen de literatuur is het omstreden of er wel sprake is van draagvermogen binnen een vennootschap. Van Kempen betoogt dat een vennootschap geen eigen draagvermogen heeft.¹⁹ Haar standpunt is dat de vennootschapsbelasting over de winst uiteindelijk steeds wordt gedragen door natuurlijke personen. Met deze argumentatie leidt Van Kempen af dat deze kapitaalvennootschappen geen eigen draagvermogen bezitten in die zin dat hun draagvermogen volledig losstaat van de aandeelhouders.²⁰ Echter, de fiscale wetgever heeft dergelijke lichamen bewust een eigen draagvermogen toebedeeld. Dat vloeit voort uit het Besluit Vennootschapsbelasting 1942 waar werd opgemerkt dat de vennootschapsbelasting voor lichamen is, wat de inkomstenbelasting voor natuurlijke personen is.²¹ Het vermogen van het lichaam wordt dan opgevat als de draagkracht van het lichaam. Dat zou als rechtsgrond gelden voor het heffen van vennootschapsbelasting over lichamen.²²

Bovendien gaat Stevens ervan uit dat vennootschappen wel draagkracht hebben.²³ Lichamen streven, net als individuen, doelen na. Ze nemen deel aan het maatschappelijk verkeer en trachten daarmee hun doelen te realiseren. Volgens Stevens vormen de middelen die een lichaam ter beschikking staan om zijn doelen te realiseren, de draagkracht van het lichaam.²⁴ Er blijft door vennootschapsbelasting minder middelen beschikbaar om doelen te realiseren.

Ik sluit me aan bij de mening van Stevens dat het draagkrachtbeginsel ook van toepassing is op vennootschappen. In het verdere verloop van deze thesis is ervan uitgegaan dat lichamen of

---

¹⁸ A. Lejour en L. Stevens, *Geloofwaardig belasting heffen*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

¹⁹ M.L.M. van Kempen, *Rechtspersoonlijkheid en belastingplicht van vennootschappen*, Deventer: WEJ. TjeenkWillink 1999.

²⁰ M.L.M. van Kempen, *Rechtspersoonlijkheid en belastingplicht van vennootschappen*, Deventer: WEJ. TjeenkWillink 1999.

²¹ Paragraaf 1, derde lid, Leidraad Besluit Vennootschapsbelasting 1942.

²² S.A. Stevens, *De belaste overheid*, FM nr. 109, Kluwer 2003, p. 147.

²³ S.A. Stevens, *De belaste overheid*, FM nr. 109, Kluwer 2003, p. 147-148.

²⁴ S.A. Stevens, *De belaste overheid*, FM nr. 109, Kluwer 2003, p. 147-148.

vennootschappen een eigen draagvermogen hebben en zodoende dat het draagkrachtbeginsel een rol speelt in de vennootschapsbelasting.

Daarnaast ga ik in op de mogelijke knelpunten van de earningsstrippingmaatregel met het oog op het totaalwinstbeginsel. Het totaalwinstbeginsel houdt sterk verband met het draagkrachtbeginsel. Bij de berekening van de totale winst wordt aan de hand van een vermogensvergelijking het verschil genomen tussen het eindvermogen in de slotbalans en het beginvermogen in de openingsbalans. Deze winst wordt gecorrigeerd met kapitaalstortingen en onttrekkingen die gedurende het bestaan van de onderneming hebben plaatsgevonden.²⁵ Het uitgangspunt van het totaalwinstbeginsel is de totale winst die een ondernemer geniet gedurende het tijdvak waarin hij als belastingplichtige is onderworpen.²⁶ De belasting zou geheven moeten worden over deze totale winst. Het kan gezien worden als een inbreuk op het draagkrachtbeginsel, als er meer belast wordt dan de op basis van de totale winst belast zou moeten worden. Dit vloeit voort uit het gelijkheidsbeginsel wat inhoudt dat gelijke gevallen gelijk behandeld moeten worden. Zo kan het voorkomen dat twee bedrijven exact dezelfde totale winst hebben op grond van het totaalwinstbeginsel, maar het ene bedrijf meer belast wordt dan het andere bedrijf als gevolg van fluctuaties in de jaarwinst.²⁷ In deze situatie worden gelijke gevallen ongelijk behandeld, wat niet in lijn is met het gelijkheidsbeginsel. Een voorbeeld binnen de vennootschapsbelasting waar er meer belast wordt dan de totale winst, is de beperkte voorwaartse verliesverrekening van zes jaar. Als gevolg daarvan kunnen verliezen verdampen.

3.3 Rechtvaardigheid

Het is naar mijn mening onrechtvaardig om meer te belasten dan op grond van het totaalwinstbeginsel de totale winst is. Zoals in de vorige paragraaf is beschreven is de situatie dat bedrijven over een groter belastbaar bedrag belast worden dan hun totale winst niet in lijn met het draagkrachtbeginsel. Een onderneming zou belast moeten worden over haar totale winst, zodat gelijke gevallen ook gelijk behandeld worden. Wanneer gelijke gevallen, dus bij een gelijke totale winst, ongelijk belast worden is dat naar mijn mening onrechtvaardig.

3.4 Tussenconclusie

Binnen de literatuur is er discussie over of het draagkrachtbeginsel een rol speelt in de vennootschapsbelasting. Ik sluit mij aan bij de mening van Stevens die beweert dat de middelen die een lichaam ter beschikking staan om haar doelen te realiseren, zoals de winst, de draagkracht van het lichaam vormen. Zoals gezegd is er in deze thesis vanuit gegaan dat het draagkrachtbeginsel wel degelijk een rol speelt in de vennootschapsbelasting.

---

²⁵ R.J. Telussa, 'Het totaalwinstbeginsel versus het jaarwinstbeginsel', (Masterscriptie Tilburg), 2014, <http://arno.uvt.nl/>, p. 15.

²⁶ R.J. Telussa, 'Het totaalwinstbeginsel versus het jaarwinstbeginsel', (Masterscriptie Tilburg), 2014, <http://arno.uvt.nl/>, p. 39.

²⁷ T Danen, 'Earningsstrippingmaatregel: art. 15b vs. Zinsschranke 0-1?', *MBB* 2019/12-45, par. 8.1.

Er is een inbreuk op het draagkrachtbeginsel in een situatie waarin een onderneming meer wordt belast dan de totale winst op grond van het totaalwinstbeginsel. Bovendien is dit onrechtvaardig. Gelijke gevallen worden in een dergelijke situatie ongelijk behandeld.

Hoofdstuk 4. De earningsstrippingmaatregel en het draagkrachtbeginsel

4.1 Inleiding

In de vorige hoofdstukken is de implementatie van de maatregel in Nederland en het draagkrachtbeginsel binnen de Vennootschapsbelasting beschreven. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet op welke punten de earningsstrippingmaatregel inbreuk maakt op het draagkrachtbeginsel. Daarnaast benoem ik wat er naar mijn mening verbeterd zou kunnen worden om een inbreuk op zowel draagkrachtbeginsel als totaalwinstbeginsel te minimaliseren. Aan het eind van dit hoofdstuk is een tussenconclusie opgenomen waarin alle punten kort onder elkaar zijn weergegeven.

4.2 De earningsstrippingmaatregel als antimisbruikbepaling

De earningsstrippingmaatregel heeft een generiek karakter, wat inhoudt dat de rentekosten bij alle transacties worden beperkt. Het is niet relevant wat de voorwaarden zijn waaronder de schuld is aangegaan of dat de rentelasten samenhangen met bepaalde transacties.²⁸ Echter, als gevolg van het generieke karakter raakt de earningsstrippingmaatregel naast misbruiksituaties ook niet-misbruiksituaties. Een voorbeeld van een niet-misbruiksituatie is een op zichzelf staande entiteit. De risico's op belastingontwijking zijn in dit geval beperkt.²⁹ Naar mijn mening had het kabinet een uitzondering kunnen opnemen voor een op zichzelf staande entiteit, zoals ook beschreven in de Richtlijn.³⁰ Een ander voorbeeld is de betaling van rente aan derden. De vraag kan gesteld worden of het terecht is dat de earningsstrippingmaatregel ook deze rente beperkt, aangezien ook hier beperkte risico's zijn op belastingontwijking.³¹

Voor zowel misbruiksituaties als niet-misbruiksituaties heeft de earningsstrippingmaatregel grote gevolgen. De earningsstrippingmaatregel beperkt dat deze rentekosten (deels) afgetrokken kunnen worden.³² Het gevolg van deze beperkte aftrekbaarheid is dat ondernemingen meer belastbare winst hebben en ze meer belasting moeten betalen. De rente kan echter onbeperkte voorwaarts verrekend worden op grond van lid 5 van artikel 15b Wet Vpb 1969. Daarom maakt de earningsstrippingmaatregel op zichzelf in een dergelijke situatie geen inbreuk op het totaalwinstbeginsel. Wanneer de rente toch verloren zou gaan door bijvoorbeeld een belangrijke

---

²⁸ Kamerstukken II 2018/19, 35 030, 3, p. 14.

²⁹ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingpraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

³⁰ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingpraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt, artikel 4.

³¹ Redactie Vakstudie Nieuws, 'Wet implementatie eerste EU-richtlijn antibelastingontwijking (ATAD 1). Memorie van toelichting Algemeen', *V-N* 2018/54.3.

³² S.A. Stevens, 'Implementatie van de earningsstrippingmaatregel', *TFO* 2019-161.2.

belangenwijziging op grond van artikel 15ba Wet Vpb 1969, is er wel sprake van een inbreuk op het totaalwinstbeginsel. Dit artikel komt in zowel paragraaf 4.5 als 4.8 aan de orde.

4.3 De procyclische werking

Op basis van artikel 15b lid 1a Wet Vpb 1969 komt het saldo aan renten niet in aftrek voor zover dat meer bedraagt dan 30% van de gecorrigeerde winst (ook wel de EBITDA). Een voordeel van deze EBITDA-regel is dat er gewaarborgd wordt dat een belastingplichtige belasting betaald waar zijn waarde en winsten worden gegeneerd.³³ Een nadeel van de EBITDA-regel is de procyclische werking.³⁴ In economische slechte tijden dalen de winsten van bedrijven. De gecorrigeerde winst zal dus over het algemeen lager zijn. Deze ondernemingen kunnen als gevolg van de lagere gecorrigeerde winst op grond van de EBITDA-regel een groter deel van de rentekosten niet in aftrek brengen. Terwijl ondernemingen met een lagere gecorrigeerde winst door bijvoorbeeld economische slechte tijden renteaftrek goed kunnen gebruiken. Er kan beargumenteerd worden dat er een schending van het draagkrachtbeginsel is. Wanneer ondernemingen minder gecorrigeerde winst hebben en dus een lagere draagkracht, worden ze juist harder geraakt met een grotere beperking van de renteaftrek. Terwijl ondernemingen met een lagere draagkracht op basis van het draagkrachtbeginsel juist moeten worden ontzien. Bovendien speelt de procyclische werking een rol bij beginnende ondernemingen of 'start-ups'. Een start-up heeft in haar eerste jaren over het algemeen weinig gecorrigeerde winst.³⁵ Indien een start-up daarnaast met veel vreemd vermogen gefinancierd is heeft ze veel rentelasten, met als gevolg dat het rentesaldo hoog is. Een startende onderneming met weinig gecorrigeerde winst zal dan in veel gevallen niet dit volledige rentesaldo in aftrek kunnen brengen. Beginnende ondernemingen hebben over het algemeen minder draagkracht dan ondernemingen die al een aantal jaar deelnemen aan het economisch verkeer.

De procyclische werking wordt deels tenietgedaan omdat ondernemingen op grond van artikel 15b lid 5 Wet Vpb 1969 de rentekosten die niet in aftrek komen onbeperkt kunnen voortwentelen.³⁶ Zodoende kunnen beginnende ondernemingen in latere jaren bij een hogere gecorrigeerde winst het in aftrek beperkte rentesaldo alsnog aftrekken. Daarnaast wordt de procyclische werking tenietgedaan door de grens van € 1 miljoen aftrekrimte. Vooral bij het MKB zijn de rentelasten vaak niet hoger dan dit bedrag, waardoor het bedrijf geen beperking van renteaftrek heeft.³⁷

Mijn mening is dat de procyclische werking niet in lijn is met het draagkrachtbeginsel. Dit is echter

---

³³ E. Nijkeuter, L. Brillman, 'Over de fiscale gevolgen van een "fiscale EBITDA" als maatstaf', *WFR* 2019/201, par. 4; Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

³⁴ F.J. Elswier, J. van Strien, 'De Duitse earningsstrippingmaatregel: een (goede) optie voor Nederland?', *WFR* 2012/182, par. 4.1.

³⁵ S.A. Stevens, 'Implementatie van de earningsstrippingmaatregel', *TFO* 2019-161.2.

³⁶ S.A. Stevens, 'Implementatie van de earningsstrippingmaatregel', *TFO* 2019-161.2.

³⁷ G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 832.

het logische gevolg van de manier waarop de earningsstrippingmaatregel in elkaar zit. Er wordt op basis van de gecorrigeerde winst berekend wat de grootte van de aftrekruijnte is. Dit valt niet gemakkelijk te veranderen. Er is daarentegen wel een mogelijkheid om de procyclische werking te verminderen en zodoende de inbreuk op het draagkrachtbeginsel te minimaliseren. Het kabinet zou gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om de niet-benutte EBITDA voort te kunnen wentelen. Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 5.

4.4 De innovatiebox

De doelstelling van de earningsstrippingmaatregel is om zoveel mogelijk winst te belasten op de plek waar deze winsten zijn gegenereerd. Winstverschuiving moet voorkomen worden, grondslaguitholling moet bestreden worden.³⁸ Daarvoor moet de belastinggrondslag verbreed worden. De EBITDA-regel heeft een grondslag verbredende werking omdat aan de hand van de hoogte van de EBITDA (ook wel gecorrigeerde winst) wordt bepaald hoeveel rentesaldo er in aftrek kan worden gebracht. Hoe hoger de gecorrigeerde winst, hoe groter de aftrekruijnte. De innovatiebox heeft echter een grondslag verminderende werking. Verder is de innovatiebox ingevoerd om innovatie te stimuleren.³⁹ De voordelen uit de innovatiebox maken geen onderdeel uit van de gecorrigeerde winst. Dit veroorzaakt dat ondernemingen die gebruik maken van de innovatiebox en gefinancierd zijn met veel vreemd vermogen mogelijk te maken krijgen met een grotere renteaftrekbeperking.⁴⁰ De aftrekruijnte wordt immers berekend door 30% van de gecorrigeerde winst op grond van artikel 15b lid 1a Wet Vpb 1969. De vraag is of het terecht is dat de voordelen uit de innovatiebox geen onderdeel uitmaken van de gecorrigeerde winst. Naar mijn mening zou het niet zo moeten zijn dat de stimulering van innovatie door middel van de innovatiebox wordt afgeremd. Ook Nijkeuter en Brillman beargumenteren dat de innovatiebox in wezen een tariefreductie is, waardoor de voordelen uit de innovatiebox op grond van het totaalwinstbeginsel bij de gecorrigeerde winst zouden moeten horen.⁴¹ Bovendien is een beperking van de renteaftrek als gevolg van de grondslag verminderde werking van de innovatiebox niet in lijn met het draagkrachtbeginsel. Wanneer er meer renteaftrekbeperking is, zal de belastbare winst hoger zijn. Er wordt dan meer belast dan op grond van het totaalwinstbeginsel belast zou moeten worden.

---

³⁸ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

³⁹ M.J. Quijada, *'De innovatiebox: Is Nederland met de invoering van de innovatiebox een aantrekkelijke vestigingsplaats geworden voor S&O-hoofdkantoren van internationaal opererende groepen?'*, (Masterthesis), 2016, p. 11.

⁴⁰ Kamerstukken II 2018/19, 35050, 7, p. 42-43; E. Nijkeuter, L. Brillman, 'Over de fiscale gevolgen van een "fiscale EBITDA" als maatstaf', WFR 2019/201, par. 5.6.

⁴¹ E. Nijkeuter, L. Brillman, 'Over de fiscale gevolgen van een "fiscale EBITDA" als maatstaf', WFR 2019/201, par. 5.6; G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 812-813.

4.5 Dubbele belastingheffing

De uitsluiting van de aftrek van rentelasten betekent niet dat de rentebaten in een ander land tegelijkertijd worden vrijgesteld. Dit kan leiden tot economische dubbele belastingheffing.⁴² De rente die van aftrek wordt uitgesloten kan daarentegen onbeperkt worden voortgewenteld op grond van artikel 15b lid 5 Wet Vpb 1969. Toch kan de rente wel verdampen bij een herstructurering. Per 1 januari 2020 is artikel 15ba Wet Vpb 1969 ingevoerd. In dit artikel is beschreven dat bij een belangrijke belangenwijziging (30% of meer) het voortgewentelde rentesaldo van het lichaam komt te vervallen.⁴³ Hierdoor zou zich een situatie voor kunnen doen dat de rentelasten van aftrek zijn uitgesloten en als gevolg van een belangrijke belangenwijziging verdampen, terwijl de rentebaten in een ander land belast zijn. Deze situatie is in strijd met het draagkrachtbeginsel, omdat rentelasten kosten zijn die de draagkracht verminderen. Wanneer deze rentelasten in aftrek uitgesloten worden, ontstaat er een situatie dat er over meer winst belast wordt dan de winst op basis van het totaalwinstbeginsel. Bovendien worden daarnaast de rentebaten volledig belast.

4.6 De systematiek van het rentesaldo

4.6.1 Verplichting om aftrekruijnte volledig te benutten

In de vorige paragrafen is al naar voren gekomen dat de in aftrek beperkte rente onbeperkte kan worden voortgewenteld. Bij het bepalen van de winst kan de rente in het volgende jaar in aftrek worden gebracht. Een eis is dat in het volgende jaar genoeg ruimte voor aftrek resteert. Eerst moet dus de hoofdregel van het betreffende jaar worden toegepast.⁴⁴ Een belastingplichtige heeft de verplichting de aftrekruijnte volledig te benutten. Als gevolg hiervan kan een belastingplichtige minder snel verliezen in aftrek brengen. De verliezen komen immers pas in aftrek nadat de voortgewentelde rentesaldi in aftrek zijn genomen. De verliezen verdampen als deze na zes jaar nog niet in aftrek zijn gebracht op de winst, zie artikel 20 lid 2 Wet Vpb 1969.

Deze verplichting kan in strijd zijn met het totaalwinstbeginsel. Bij veel voortgewentelde rentesaldi hebben ondernemingen een risico dat verliezen verdampen. Wanneer verliezen verdampen, wordt een onderneming meer belast dan de totale winst van een onderneming. Dit is onrechtvaardig en in strijd met het draagkrachtbeginsel.

4.6.2 Het renteminimum

Daarnaast geeft het renteminimum complicaties. Het rentesaldo bedraagt uit de som van de rentelasten verminderd met de rentebaten in een bepaald jaar. Op grond van artikel 15b lid 2 Wet Vpb 1969 bedraagt het rentesaldo ten minste nihil, ook wel het renteminimum genoemd. Als gevolg van deze

---

⁴² F.J. Elswier e.a., *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 831.

⁴³ Staatssecretaris – Financiën, 'Nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel Wet bedrijfsleven 2019 (35 028)', *NTFR* 2018/2600, Commentaar (Van Eijk).

⁴⁴ G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 813.

fictie kunnen voortgewentelde rentesaldi niet worden gesaldeerd met rentebaten in een bepaald jaar.⁴⁵ Op deze systematiek is in de literatuur de nodige kritiek geuit. Zo heeft Suvaal in een bijdrage uit 2018 aan de hand van een voorbeeld deze problematiek aangekaart.⁴⁶ Dit voorbeeld komt oorspronkelijk uit een brief van het NOB⁴⁷:

Tabel 1 (in miljoenen euro's)

	Jaar 1	Jaar 2
Brutobedrijfsresultaat	0	0
(commercieel)		
Rentelasten	10	0
Rentebaten	0	10

In jaar 1 bedraagt het rentesaldo € 10 miljoen, wat betekent dat het renteminimum niet van toepassing is. De maximaal aftrekbare rente bedraagt € 1 miljoen op grond van de vrije aftrekruijnte, zie artikel 15b lid 1b Wet Vpb 1969. De rest van het rentesaldo bedraagt € 9 miljoen. Dit kan niet worden afgetrokken en wordt dus voortgewenteld. Er is in dit jaar een negatieve winst van € 1 miljoen.

In jaar 2 is het renteminimum wel van toepassing. Er ontstaat een negatief saldo aan renten, wat betekent dat het rentesaldo op grond van artikel 15b lid 2 Wet Vpb 1969 ten minste nihil bedraagt. De gecorrigeerde winst wordt slechts gevormd door de rentebaten en bedraagt dus € 10 miljoen.

Er is in jaar 2 voortgewentelde rente uit jaar 1 van € 9 miljoen. Voortgewentelde rente uit jaar 1 kan op grond van lid 5 van artikel 15b Wet Vpb 1969 slechts in aftrek komen voor zover het saldo aan renten in jaar 2 lager is dan het hoogste van de bedragen, bedoeld in het eerste lid. Het eerste lid bepaalt dat de aftrekruijnte 30% van de gecorrigeerde winst bedraagt, wat in dit voorbeeld € 3 miljoen is. Het saldo aan renten bedraagt nul, dus er is een aftrekruijnte van € 3 miljoen. In jaar 2 bedraagt de belastbare winst na aftrek van voortgewentelde rente en het verlies uit het vorige jaar: € 10 miljoen -/- € 3 miljoen -/- € 1 miljoen = € 6 miljoen.

Op grond van het totaalwinstbeginsel is de totale winst over jaar 1 en 2 bezien nihil en is er dus geen vennootschapsbelasting verschuldigd. In deze situatie leidt de earningsstrippingmaatregel dus tot een situatie waar er meer belast wordt dan op grond van het totaalwinstbeginsel de winst is. Dit is een gevolg van de renteminimum die is opgenomen in artikel 15b Wet Vpb 1969. De fictie dat het rentesaldo ten minste nihil moet zijn brengt met zich mee dat het niet mogelijk is om het saldo aan renten van jaar 1 te verrekenen met de rentebaten van jaar 2. Dat er meer belast wordt dan de totale

⁴⁵ G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 814.

⁴⁶ B. Suvaal, 'Het renteminimum van de earningsstrippingmaatregel', *NtFR* 2018/9, par 3.1.

⁴⁷ Brief van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) van 5 oktober 2018 met het commentaar bij het Pakket Belastingplan 2019 en het wetsvoorstel implementatie ATAD 1, p. 30/31 (vraag 124).

winst acht ik onrechtvaardig en in strijd met het draagkrachtbeginsel. Ondernemingen zouden gelijk behandeld moeten worden. Ondernemingen met gelijke totale winsten zouden gedurende hun bestaan zouden gelijk belast moeten worden, ze hebben immers gelijke draagkracht. Helaas kan er als gevolg van het renteminimum situaties ontstaan waar er meer belast wordt dan de totale winst.

Dit is opmerkelijk aangezien in Richtlijn geen aanvullende eisen zijn opgenomen met betrekking tot de voortwenteling van renten. Het was dus niet verplicht om in de Nederlandse implementatie een renteminimum op te nemen.⁴⁸

Suvaal noemt in zijn bijdrage een oplossing voor dit probleem. Voor het bepalen van renten die voortgewenteld worden zou de tweede volzin uit lid 2 van artikel 15b Wet Vpb 1969 niet van toepassing moeten zijn.⁴⁹ Deze tweede volzin bepaalt dat het bedrag aan rente ten minste nihil bedraagt.

Naar mijn mening zou dit een geschikte oplossing zijn. Zeker gezien het feit dat de earningsstrippingmaatregel juist bedoeld is om het surplus aan rentelasten (wat boven de rentebaten boven gaat) te beperken. Als er voldoende rentebaten tegenover de rentelasten zou staan, worden de rentelasten niet beperkt in aftrek. Als er geen renteminimum geldt voor dit soort situaties, dan zou de voortgewentelde rentesaldi verrekend kunnen worden met het negatieve rentesaldo in een volgend jaar.⁵⁰ Er zou dan belast worden overeenkomstig het totaalwinstbeginsel. Dan zou het renteminimum dus geen inbreuk maken op het draagkrachtbeginsel.

4.7 Handel in rentelichamen

Rente wordt op grond van artikel 15b lid 5 Wet Vpb 1969 onbeperkt voortgewenteld, met als gevolg dat er rentelichamen kunnen ontstaan. Om de handel in rentelichamen te voorkomen, is sinds 1 januari 2020 artikel 15ba Wet Vpb 1969 in werking getreden. Indien sprake is van een belangrijke belangenwijziging (30% of meer), komt het voortgewentelde rentesaldo van het lichaam te vervallen.⁵¹ Artikel 15ba is vergelijkbaar met artikel 20a Wet Vpb 1969. In dit laatstgenoemde artikel worden handel in lichamen met verrekenbare verliezen voorkomen. Bij zowel artikel 15ba als 20a geldt dat bij een belangrijke belangenwijziging (30% of meer) het rentesaldo respectievelijk de verliezen niet meer verrekenbaar zijn.

Zowel artikel 15ba als artikel 20a is niet in lijn met het uitgangspunt dat ieder lichaam zelfstandig belastingplichtig is. Het is systematisch niet juist dat rente respectievelijk verliezen van een lichaam verdampen als de aandeelhouder wijzigt. Deze rente en verliezen zouden volgens het

---

⁴⁸ B. Suvaal, 'Het renteminimum van de earningsstrippingmaatregel', *NtFR* 2018/9, par 3.1.

⁴⁹ B. Suvaal, 'Het renteminimum van de earningsstrippingmaatregel', *NtFR* 2018/9, par 3.1.

⁵⁰ G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 815.

⁵¹ Staatssecretaris – Financiën, 'Nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel Wet bedrijfsleven 2019 (35 028)', *NtFR* 2018/2600, Commentaar (Van Eijk).

totaalwinstbeginsel ook bij nieuwe aandeelhouders in aftrek moeten komen. De onderneming als zelfstandig belastingplichtige blijft immers gewoon bestaan. Er wordt meer belast dan de totale winst bedraagt op basis van het totaalwinstbeginsel. Er is ook een inbreuk op het draagkrachtbeginsel, er wordt meer belast dan de onderneming op basis van haar draagkracht belast zou moeten worden.

In artikel 20a lid 12 Wet Vpb 1969 is een bepaling opgenomen die regelt dat ondernemingen voor de belangrijke belangenwijziging hun activa mogen herwaarderen. Als gevolg hiervan wordt de winst incidenteel verhoogd en kunnen ondernemingen zoveel mogelijk van de nog verrekenbare verliezen van de winst aftrekken. Door deze bepaling verdampen er minder verliezen, wat meer in lijn is met het totaalwinstbeginsel en het draagkrachtbeginsel. In tegenstelling tot andere leden van artikel 20a is lid 12 niet van overeenkomstige toepassing op artikel 15ba Wet Vpb 1969. Het kabinet acht het onwenselijk dat de gecorrigeerde winst voorafgaand aan de belangenwijziging hoger is, waardoor er meer aftrekrimte beschikbaar zou zijn.⁵²

Wanneer lid 12 wel van overeenkomstige toepassing zou zijn op artikel 15ba Wet Vpb 1969, dan zou een onderneming er voor kunnen kiezen om haar activa nog voor de belangrijke belangwijziging te herwaarderen. Een onderneming zou een incidenteel hoge winst hebben, waardoor er meer voortgewentelde 15b-rente in aftrek kan worden gebracht. Daardoor zou er minder rente verloren gaan als gevolg van verdamping bij een belangrijke belangenwijziging. Ondernemingen zouden als gevolg van de mogelijkheid om meer voortgewentelde 15b-rente te verrekenen meer belast worden volgens de totale winst die ze behalen. Zodoende is er minder inbreuk op het draagkrachtbeginsel.

Daarom zou lid 12 van artikel 20a Wet Vpb 1969 naar mijn mening van overeenkomstige toepassing moeten zijn op artikel 15b Wet Vpb 1969. Het is meer in lijn met het totaalwinstbeginsel om zowel een groter deel van de verliezen te kunnen verrekenen als een groter deel van 15b-rente af te trekken, voordat deze verliezen en rente verdampen.

4.8 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is de earningsstrippingmaatregel getoetst aan het draagkrachtbeginsel. Er kan beargumenteerd worden dat de earningsstrippingmaatregel in zowel misbruiksituaties als niet-misbruiksituaties op zichzelf geen inbreuk maakt op het totaalwinstbeginsel en draagkrachtbeginsel, de rente is immers onbepikt voorwaarts verrekenbaar. Echter, in bepaalde situaties is de earningsstrippingmaatregel op verschillende punten niet in lijn met het draagkrachtbeginsel. Ten eerste maakt naar mijn mening de procyclische werking inbreuk op het draagkrachtbeginsel. Wanneer entiteiten een lagere gecorrigeerde winst hebben, kunnen ze weinig rente aftrekken. Terwijl deze entiteiten juist minder belast moeten worden op grond van het draagkrachtbeginsel. Dit is echter een logisch gevolg van hoe de maatregel in elkaar zit. De aftrekbepanking is nu eenmaal gebaseerd op de

---

⁵² G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 824.

gecorrigeerde winst. De onbeperkte voortwenteling van de aftrekbaarheid van rente en de grens van € 1 miljoen aftrekrumte verminderd de procyclische werking.

Ten tweede heeft de innovatiebox een grondslagbeperkende werking, waardoor bedrijven een grotere aftrekbeperking hebben. Er kan onderbouwd worden dat de innovatiebox een tariefsreductie is, waardoor de voordelen uit de innovatiebox bij de gecorrigeerde winst zouden moeten horen. De voordelen uit de innovatiebox horen echter niet bij de gecorrigeerde winst, er is derhalve een inbreuk op het totaalwinstbeginsel. Er wordt meer belast dan op basis van het totaalwinstbeginsel belast zou moeten worden. Op basis van het gelijkheidsbeginsel dat iedere belastingplichtige op grond van de totale winst gelijk belast hoort te worden, is dit een inbreuk op het draagkrachtbeginsel.

Ten derde betekent een uitsluiting van de aftrek van rentelasten niet automatisch dat de rentebaten in een ander land worden vrijgesteld. Dit kan leiden tot economische dubbele belastingheffing. Dit kan weerlegd worden doordat de rente onbeperkte kan worden voortgewenteld. Echter kan deze rente ook verdampen bij een belangrijke belangenwijziging op grond van artikel 15ba Wet Vpb 1969. Als de rente verdampt, wordt er meer belast dan op grond van het totaalwinstbeginsel de belastbare winst is. Het risico van verdamping van rente kan verminderd worden door het invoeren van het herwaarderen van vaste activa, zodat er meer aftrekrumte ontstaat voordat de herstructurering plaatsvindt. Naar mijn mening is dit een goede oplossing om het risico op verdamping in te dammen. Met deze wijziging wordt de inbreuk op het draagkrachtbeginsel geminimaliseerd.

Ten vierde is er de verplichting om rentesaldo volledig af te trekken, voor zover de earningsstrippingmaatregel dat toelaat. Verliezen kunnen pas daarna van de winst afgetrokken worden, waardoor ze mogelijk sneller verdampen. Verliezen zijn in tegenstelling tot rente niet onbeperkt voort te wentelen, namelijk slechts zes jaar voorwaartse verliesverrekening. Dit is nadelig voor de belastingplichtige en in strijd met het totaalwinstbeginsel. Wanneer verliezen niet volledig in aftrek komen, wordt er meer belast dan de totale winst bedraagt.

Ten slotte veroorzaakt het renteminimum de nodige problemen. Hierdoor kunnen rentelasten uit vorige jaren niet verrekend worden met rentebaten uit een bepaald jaar. Dit is wat mij betreft een groot nadeel van de maatregel aangezien de maatregel er op gericht is om netto rentelasten in aftrek te beperken. Ook is dit niet in lijn met het totaalwinstbeginsel. Het renteminimum had niet opgenomen hoeven te worden in de implementatie omdat hierover niets was vermeld in de Richtlijn.

Hoofdstuk 5. De earningsstrippingmaatregel in Duitsland

5.1 Inleiding

Op 12 juli 2016 wordt via de ATAD1 de earningsstrippingmaatregel voor alle lidstaten verplicht. Al heel wat jaren eerder, namelijk per 1 januari 2008 is de earningsstrippingmaatregel in Duitsland ingevoerd. In dit hoofdstuk komen ondervindingen die Duitsland heeft met betrekking tot maatregel aan de orde. Ik ben van mening dat Nederland van deze ondervindingen kan leren. Het is bijvoorbeeld merkwaardig dat vanaf het moment van invoering in Duitsland de maatregel onder kritiek staat.⁵³ Een voornaamste kritiekpunt is een mogelijke inbreuk van de maatregel op de grondbeginselen van het Duitse belastingrecht. Daarnaast komt aan de orde hoe Duitsland met de maatregel is omgegaan tijdens de crisis in 2008. Dit is relevant, aangezien het Centraal Planbureau al in verschillende scenario's heeft voorspeld dat een recessie onvermijdelijk is als gevolg van de impact van het coronavirus.⁵⁴

5.2 Inbreuk in draagkrachtbeginsel?

In Duitsland waren ten tijde van de invoering verschillende auteurs die zich uitlieten over de maatregel. Diverse auteurs spraken van een inbreuk op het Nettoprinzip.⁵⁵ Dit principe heeft in Duitsland de betekenis dat kosten die verband houden met een inkomensbron in aftrek moeten worden toegestaan.⁵⁶ Volgens dit Nettoprinzip zouden rentekosten volledig in aftrek moeten komen. Het Nettoprinzip vloeit voort uit het draagkrachtbeginsel. Elswieier omschrijft het als volgt: 'Kosten (in casu rentekosten) die normaal gesproken in aftrek komen omdat deze de draagkracht van een ondernemer verminderen, worden van aftrek uitgesloten'.⁵⁷

Inmiddels heeft het Bundesfinanzhof (een van de vijf hoogste rechtbanken in Duitsland) geoordeeld dat de earningsstrippingmaatregel in Duitsland in strijd kan zijn met de Duitse grondwet. Het Bundesverfassungsgericht (het grondwettelijk hof van Duitsland waar wetten worden getoetst aan de

---

⁵³ F.J. Elswieier, J. van Strien, 'De Duitse earningsstrippingmaatregel: een (goede) optie voor Nederland?', *WFR* 2012/182, par. 6 (zie ook dit artikel voor alle kritische punten tegenover earningsstrippingmaatregel in Duitsland).

⁵⁴ 'Scenario's coronacrisis', *Centraal Planbureau* 26 maart 2020, cpb.nl.

⁵⁵ Elswieier, F. (2018). 'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting', Tilburg: CentER, Center for Economic Research, p. 202.

⁵⁶ Elswieier, F. (2018). 'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting', Tilburg: CentER, Center for Economic Research, p. 58.

⁵⁷ Elswieier, F. (2018). 'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting', Tilburg: CentER, Center for Economic Research, p. 202.

grondwet en algemene rechtsbeginselen)⁵⁸ moet uiteindelijk oordelen of het Nettoprinzip in het geding is.

5.3 De earningsstrippingmaatregel en de crisis

In 2008 is de earningsstrippingmaatregel in Duitsland ingevoerd met een grens van € 1 miljoen vrije aftrekruijnte. Als gevolg van de financiële en economische crisis in combinatie met het procyclische effect van de regeling werd dit bedrag al snel in juli 2009 met terugwerkende kracht gewijzigd naar € 3 miljoen.⁵⁹ Door deze wijziging is de kritiek vooral vanuit de praktijk minder geworden.⁶⁰ Door de wijziging van het rentevrije bedrag naar € 3 miljoen zijn het aantal ondernemingen wat te maken heeft met de earningsstrippingmaatregel met de helft afgenomen.⁶¹

Zou Nederland niet beter af zijn met een drempel van € 3 miljoen aan aftrekruijnte? Er moet naar mijn mening rekening gehouden worden met het feit dat de earningsstrippingmaatregel bij een nieuwe crisis mogelijk tot problemen kan leiden bij ondernemingen. In de inleiding van dit hoofdstuk is al aangegeven dat het Centraal Planbureau een recessie voorspeld als gevolg van de impact van het coronavirus. Elswieier gaf al aan dat in deze uitzonderlijke situatie een tijdelijke verruiming van de drempel van € 1 miljoen naar € 3 miljoen welkom is.⁶² De grotere bedrijven zouden hiermee worden ontzien, aangezien vooral deze ondernemingen aanlopen tegen de grens van € 1 miljoen.

Aan de andere kant is de earningsstrippingmaatregel door het kabinet met voorbedachten rade strikt vormgegeven met als doel om een meer gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen. Het beoogde gevolg van het kabinet is dat ondernemingen zich minder met vreemd vermogen financieren, waardoor de schokbestendigheid van de Nederlandse economie bij een eventuele nieuwe crisis toeneemt.⁶³ De vraag is echter of dit doel met robuuste invoering van de earningsstrippingmaatregel in de praktijk echt wordt gehaald.

Zoals al uitgewerkt in paragraaf 4.3 brengt het procyclische effect van de earningsstrippingmaatregel met zich mee dat ondernemingen met minder gecorrigeerde winst juist minder gebruik kunnen maken van renteaftrek. Dit druist in tegen het draagkrachtbeginsel. In Duitsland geldt sinds 2010 dat ondernemingen niet-benutte gecorrigeerde winst kunnen voortwentelen. Van niet-benutte

---

⁵⁸ Elswieier, F. (2018). *'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting'*, Tilburg: CentER, Center for Economic Research, p. 58.

⁵⁹ F.J. Elswieier, J. van Strien, 'De Duitse earningsstrippingmaatregel: een (goede) optie voor Nederland?', *WFR* 2012/182; Elswieier, F. (2018). *'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting'*, Tilburg: CentER, Center for Economic Research, p. 202-203.

⁶⁰ F.J. Elswieier, J. van Strien, 'De Duitse earningsstrippingmaatregel: een (goede) optie voor Nederland?', *WFR* 2012/182, par. 6.

⁶¹ K. Blaufus/D. Lorenz, Die Zinsschranke in der Krise?, *StuW* 4/2009, p. 330.

⁶² M. Muller, 'Aanvullende VPB-maatregelen kunnen bedrijfsleven extra ondersteunen tijdens coronacrisis', *Tax Live* 3 april 2020, taxlive.nl.

⁶³ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 13 december 2019, 2019-000021359.

gecorrigeerde winst is sprake op het moment dat het rentesaldo lager is dan 30% van de gecorrigeerde winst.⁶⁴ De gecorrigeerde winst die dat jaar niet benut wordt, kan worden voortgewenteld. Het volgende jaar is het rentesaldo aftrekbaar tot 30% van de som van de gecorrigeerde winst en de niet-benutte gecorrigeerde winst van het afgelopen jaar.⁶⁵ Hierdoor wordt de procyclische werking tegen gegaan en zo de inbreuk op het draagkrachtbeginsel verminderd.⁶⁶ Ondernemingen met dezelfde totale winst zouden als gevolg van de procyclische werking niet gelijk belast worden op grond van hun jaarwinst, omdat de ene onderneming een grotere renteaftrekbeperking heeft dan de andere. Ondernemingen zouden als gevolg van de voortwenteling van niet-benutte EBITDA meer belast worden volgens de totale winst die ze behalen.⁶⁷ Daarom zou het naar mijn mening gewenst zijn om het voortwentelen van niet-benutte gecorrigeerde winst ook toe te passen op de Nederlandse earningsstrippingmaatregel. De voortwenteling mag op grond van de Richtlijn maximaal vijf jaar bedragen, als gevolg daarvan blijft de procyclische werking ten dele in stand.⁶⁸

5.4 Tussenconclusie

Vanaf het moment van invoering in 2008 staat de earningsstrippingmaatregel in Duitsland onder kritiek. Op dit moment moet het grondwettelijk hof van Duitsland oordelen of het Nettoprinzip in het geding is. Naar mijn mening kan Nederland leren van de geschiedenis hoe Duitsland omging met de earningsstrippingmaatregel ten tijde van een crisis. Zeker nu het onvermijdelijke gevolg van het coronavirus een recessie is. Met name de grotere bedrijven kunnen daardoor in de problemen komen met de earningsstrippingmaatregel. Duitsland verhoogde de grens van € 1 miljoen naar € 3 miljoen. Naar mijn mening zou deze wijziging in een recessie of crisis voor Nederland een gewenste oplossing zijn om grotere ondernemingen te ontzien.

Ten slotte zou de voortwenteling van niet-benutte EBITDA voor maximaal vijf jaar een gewenste verbetering zijn om de inbreuk op het draagkrachtbeginsel te verminderen.

---

⁶⁴ T Danen, 'Earningsstrippingmaatregel: art. 15b vs. Zinsschranke 0-1?', *MBB* 2019/12-45, par. 8.1.

⁶⁵ Elsweier, F. (2018). *'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting'*, Tilburg: CentER, Center for Economic Research, par 7.3.3.2.

⁶⁶ T Danen, 'Earningsstrippingmaatregel: art. 15b vs. Zinsschranke 0-1?', *MBB* 2019/12-45, par. 8.1.

⁶⁷ T Danen, 'Earningsstrippingmaatregel: art. 15b vs. Zinsschranke 0-1?', *MBB* 2019/12-45, par. 8.1.

⁶⁸ Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt, art. 4 lid 6c; T Danen, 'Earningsstrippingmaatregel: art. 15b vs. Zinsschranke 0-1?', *MBB* 2019/12-45, par. 8.1.

Hoofdstuk 6. Conclusie

In dit onderzoek is getracht een oordeel te vormen of de earningsstrippingmaatregel in lijn is met het draagkrachtbeginsel. Waar mogelijk zijn verbeteringen genoemd waardoor de maatregel meer in lijn zou zijn met het draagkrachtbeginsel. Nogmaals de hoofdvraag:

In hoeverre wordt het draagkrachtbeginsel door de invoering van de robuuste earningsstrippingmaatregel geschonden en zijn hier verbeteringen aan te brengen?

Voornamelijk in hoofdstuk vier is uitgewerkt op welke punten de earningsstrippingmaatregel in strijd is met het draagkrachtbeginsel. De punten staan in de tussenconclusie aan het eind van dit hoofdstuk onder elkaar. Ik kan concluderen dat de earningsstrippingmaatregel in een normale situatie op zichzelf geen schending van het draagkrachtbeginsel teweegbrengt. De uitsluiting van de aftrek van rentelasten heeft echter niet automatisch tot gevolg dat de rentebaten in een ander land worden vrijgesteld. Dit kan leiden tot economische dubbele belastingheffing. Dit kan weerlegd worden doordat de rente die in aftrek wordt beperkt, onbeperkt kan worden voortgewenteld. Toch kan de rente verdampen, namelijk bij een belangrijke belangenwijziging, zie artikel 15ba Wet Vpb 1969. Dit is om handel in rentelichamen tegen te gaan. Naar mijn mening zou het een verbetering zijn om nog voor de belangenwijziging te kunnen herwaarderen, zodat er meer aftrekruidte ontstaat. De rente die dan dreigt te verdampen, kan als gevolg van de incidentele hoge winst (deels) in aftrek komen. Het zou daarnaast meer in lijn zijn met het totaalwinstbeginsel en derhalve leiden tot een mindere schending van het draagkrachtbeginsel. Bij verliezen die dreigen te verdampen kan er immers wel gekozen worden tot herwaardering, zie artikel 20a lid 12 Wet Vpb 1969.

Daarnaast heeft de procyclische werking van de maatregel tot gevolg dat ondernemingen met minder winst juist meer geraakt worden door een grotere renteaftrekbeperking. Dit is niet in lijn met het draagkrachtbeginsel. Met name start-ups worden onevenredig hard geraakt. Start-ups kunnen echter vaak gebruik maken van de € 1 miljoen vrije aftrekruidte. Daarnaast kunnen start-ups gebruik maken van het feit dat de rente onbeperkt voortgewenteld kan worden wanneer ze in de toekomst meer gecorrigeerde winst genereren.

In Duitsland is er de mogelijkheid om niet-benutte EBITDA voort te wentelen voor een periode van maximaal vijf jaar. Dit vermindert de procyclische werking. Als gevolg daarvan zou er een minder grote inbreuk zijn op het draagkrachtbeginsel. Dit zou een geschikte verbetering zijn voor Nederland.

De innovatiebox heeft een grondslagbeperkende werking waardoor bedrijven een grotere aftrekbeperking hebben. Er kan worden beargumenteerd dat de innovatiebox een tariefsreductie is, waardoor de voordelen uit de innovatiebox bij de gecorrigeerde winst zouden moeten horen. De voordelen uit de innovatiebox horen echter niet bij de gecorrigeerde winst. Er is derhalve een inbreuk op het totaalwinstbeginsel. Er wordt meer belast dan op basis van het totaalwinstbeginsel belast zou moeten worden, omdat er een grotere renteaftrekbeperking ontstaat als gevolg van de lagere

gecorrigeerde winst. Op basis van het gelijkheidsbeginsel dat iedere belastingplichtige op grond van de totale winst gelijk belast hoort te worden, is dit een inbreuk op het draagkrachtbeginsel.

Een ander punt is dat het rentesaldo eerst moet worden afgetrokken van de winst. Daarna kunnen pas de verrekenbare verliezen in aftrek worden gebracht. In tegenstelling tot de mogelijkheid om het rentesaldo onbeperkt voort te wentelen, geldt bij verrekenbare verliezen een voorwaartse beperking van zes jaar. Hierdoor kunnen verliezen sneller verdampen, wat in strijd is met het totaalwinstbeginsel.

Daarnaast vind ik het renteminimum een belangrijk punt. Hierdoor kunnen rentelasten uit voorgaande jaren niet verrekend worden met rentebaten uit een bepaald jaar. Dit is in strijd met het totaalwinstbeginsel. Er worden meer rentelasten in aftrek beperkt, die zonder renteminimum gewoon verrekend konden worden met rentebaten uit een bepaald jaar. Er wordt daarom meer belast dan op grond van het totaalwinstbeginsel belast zou moeten worden. Dit is niet in lijn met het draagkrachtbeginsel. Naar mijn mening had het renteminimum geen onderdeel hoeven uitmaken van de earningsstrippingmaatregel omdat het geen eis was in de Richtlijn.

In Duitsland ligt de maatregel al vanaf de invoering onder kritiek. Het Bundesverfassungsgericht moet nu oordelen of de maatregel in strijd is met het Nettoprinzip. Dit Nettoprinzip vloeit voort uit het draagkrachtbeginsel.

In de crisis van 2008 heeft Duitsland de grens verhoogd van € 1 miljoen naar € 3 miljoen. Dit zou ook mogelijk zijn in Nederland en naar mijn mening zeker een goede mogelijkheid bij een eventuele nieuwe crisis. Vooral de grotere ondernemingen zouden hier hun voordeel mee doen. Een nieuwe crisis is meer dan ooit ter sprake nu het CPB heeft voorspeld dat een recessie onvermijdelijk is als gevolg van de impact van het coronavirus.

Hoofdstuk 7. Literatuurlijst

Artikelen

- K. Blaufus/D. Lorenz, Die Zinsschranke in der Krise?, *StuW* 4/2009, p. 330.
- T Danen, 'Earningsstrippingmaatregel: art. 15b vs. Zinsschranke 0-1?', *MBB* 2019/12-45.
- F.J. Elswelier, J. van Strien, 'De Duitse earningsstrippingmaatregel: een (goede) optie voor Nederland?', *WFR* 2012/182.
- M.J.A.M. van Gijlswijk, 'Earningsstrippingmaatregel en de gevolgen voor de vastgoedsector', *NDFR, VGFC* 2018/6-04.
- E. Nijkeuter, L. Brilman, 'Over de fiscale gevolgen van een "fiscale EBITDA" als maatstaf', *WFR* 2019/201.
- Redactie Vakstudie Nieuws, 'Wet implementatie eerste EU-richtlijn antibelastingontwijking (ATAD1). Memorie van antwoord', *V-N* 2018/68.4.
- Redactie Vakstudie Nieuws, 'Wet implementatie eerste EU-richtlijn antibelastingontwijking (ATAD 1). Memorie van toelichting Algemeen', *V-N* 2018/54.3
- Staatssecretaris – Financiën, 'Nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel Wet bedrijfsleven 2019 (35 028)', *NTRF* 2018/2600, Commentaar (Van Eijk).
- S.A. Stevens, 'Implementatie van de earningsstrippingmaatregel', *TFO* 2019-161.2.
- B. Suvaal, 'Het renteminimum van de earningsstrippingmaatregel', *NTRF* 2018/9, par 3.1.

Boeken / bijdragen in boeken

- G.C. van der Burgt e.a., *Cursus belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.
- F.J. Elswelier e.a., *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2019-2020*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 831.
- M.L.M. van Kempen, *Rechtspersoonlijkheid en belastingplicht van vennootschappen*, Deventer: WEJ. TjeenkWillink 1999.
- A. Lejour en L. Stevens, *Geloofwaardig belasting heffen*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.
- S.A. Stevens, *De belaste overheid*, FM nr. 109, Kluwer 2003.

Onderzoeken

- Elswelier, F. (2018). 'Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting', Tilburg: CentER, Center for Economic Research.

- M.J. Quijada, ‘*De innovatiebox: Is Nederland met de invoering van de innovatiebox een aantrekkelijke vestigingsplaats geworden voor S&O-hoofdkantoren van internationaal opererende groepen?*’, (Masterthesis), 2016, p. 11.
- R.J. Telussa, ‘*Het totaalwinstbeginsel versus het jaarwinstbeginsel*’, (Masterscriptie Tilburg), 2014, <http://arno.uvt.nl/>.

Website

- M. Muller, ‘Aanvullende VPB-maatregelen kunnen bedrijfsleven extra ondersteunen tijdens coronacrisis’, *Tax Live* 3 april 2020, taxlive.nl.
- NOS, ‘*Nederland is een belastingparadijs*’, nos.nl/artikel/2277661-nederland-is-een-belastingparadijs.html, geraadpleegd op 24 februari 2020.
- ‘Scenario’s coronacrisis’, *Centraal Planbureau* 26 maart 2020, cpb.nl.

Lijst met gepubliceerd beleid

- Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 13 december 2019, *schriftelijke beantwoording vragen over de fiscale behandeling van woningcorporaties in de earningsstrippingmaatregel*, 2019-0000213592.
- Paragraaf 1, derde lid, Leidraad Besluit Vennootschapsbelasting 1942.

Wetteksten

- Artikel 20a Wet op de vennootschapsbelasting 1969.
- Artikel 15ba Wet op de vennootschapsbelasting 1969.
- Artikel 15b Wet op de vennootschapsbelasting 1969.

Europese richtlijnen

- Richtlijn (EU) 2016/1164 van de Raad van 12 juli 2016 tot vaststelling van regels ter bestrijding van belastingontwijkingspraktijken welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de interne markt.

Parlementaire stukken

- Kamerstukken II 2018/19, 35030, 3.

Overige

- Brief van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) van 5 oktober 2018 met het commentaar bij het Pakket Belastingplan 2019 en het wetsvoorstel implementatie ATAD 1, p. 30/31 (vraag 124).